

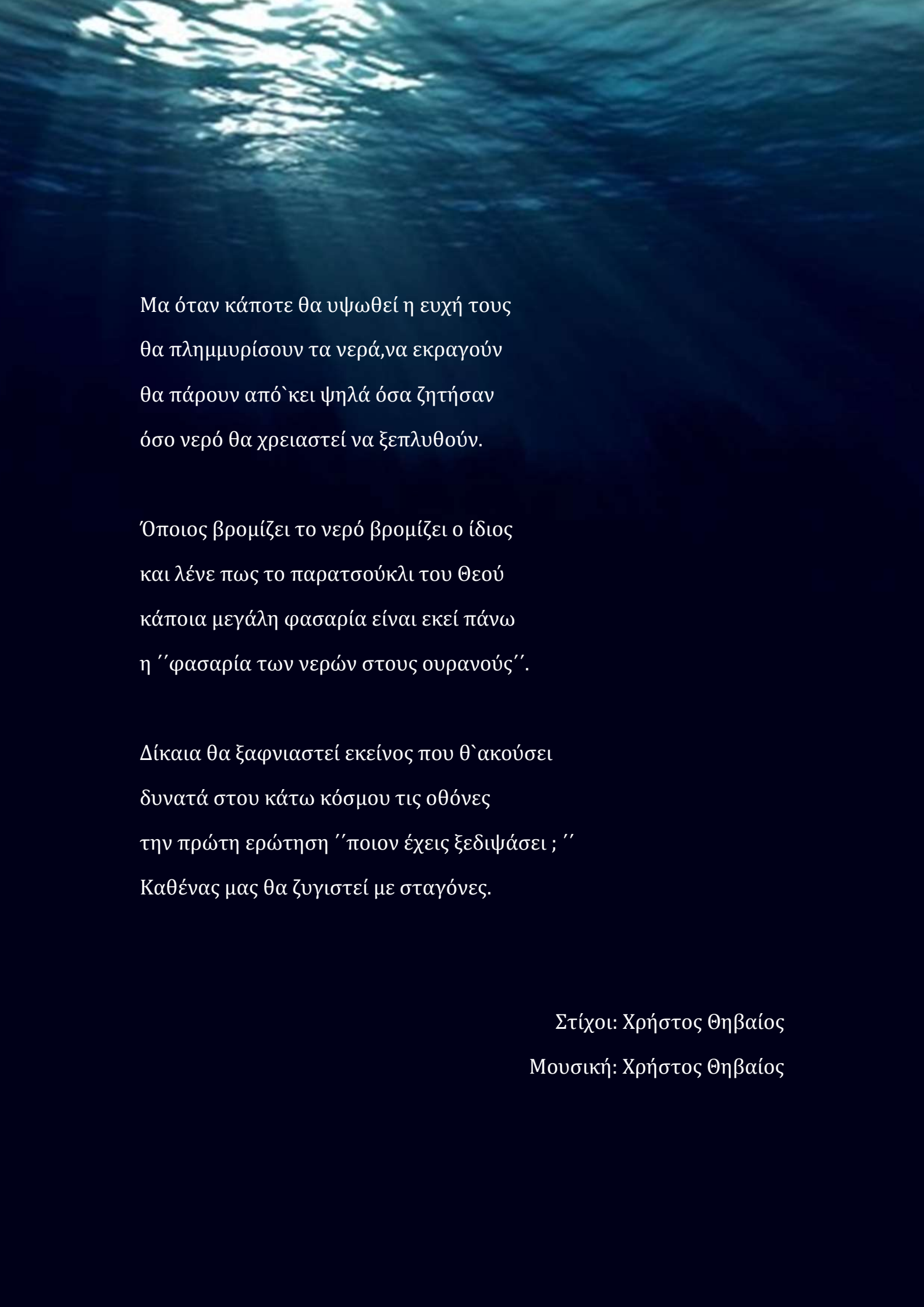
ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι στο σύννεφο, είναι μέσα στο πηγάδι
είναι στο χιόνι και στα φρούτα του Μαγιού
είναι στα μάτια, είναι στο ουράνιο τόξο
είναι στον πάγο, στον ατμό του τηγανιού.

Είναι στη λίμνη, είναι στη γη, είναι στο στόμα.
Ο άνθρωπος είναι νερό που περπατάει
και προχωράει απ' του πλακούντα τα νερά
κι ως τα νερά του τελευταίου ιδρώτα πάει...

Είδα πόλεις να βαδίζουν στο σκοτάδι
για να γεμίσουν τους κουβάδες τους με φως
είδα το Μόσταρ, είδα το Βελιγράδι
είδα τον Δούναβη να γέρνει τυφλός.

Ο Αξιός, ο Αχελώος και η Κερκίνη
είναι αιχμάλωτοι πολέμου στις τιμές
του χρηματιστηρίου και της βιομηχανίας
και θα ξερνάνε ομολογίες φριχτές.

Μα όταν κάποτε θα υψωθεί η ευχή τους
θα πλημμυρίσουν τα νερά, να εκραγούν
θα πάρουν από `κει ψηλά όσα ζητήσαν
όσο νερό θα χρειαστεί να ξεπλυθούν.

Όποιος βρομίζει το νερό βρομίζει ο ίδιος
και λένε πως το παρατσούκλι του Θεού
κάποια μεγάλη φασαρία είναι εκεί πάνω
η "φασαρία των νερών στους ουρανούς".

Δίκαια θα ξαφνιαστεί εκείνος που θ`ακούσει
δυνατά στου κάτω κόσμου τις οθόνες
την πρώτη ερώτηση "ποιον έχεις ξεδιψάσει ;"
Καθένας μας θα ζυγιστεί με σταγόνες.

Στίχοι: Χρήστος Θηβαίος
Μουσική: Χρήστος Θηβαίος

ΜΕΡΟΣ Ι

ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΝΕΡΟ

Νερό ουδέτερο

1.το άχρωμο και συνήθως άοσμο και άγευστο υγρό στοιχείο της φύσης, που προκύπτει από τη χημική ένωση δύο ατόμων υδρογόνου και ενός ατόμου οξυγόνου σχηματίζει τα ποτάμια, τις λίμνες, τις θάλασσες, τις πηγές, τη βροχή, αποτελεί το 70% του ανθρώπινου οργανισμού και συντελεί καταλυτικά στη ζωή και την ανάπτυξη όλων των φυτικών και ζωικών οργανισμών μπορεί να παίρνει, υπό κατάλληλες συνθήκες, στερεά μορφή, οπότε ονομάζεται πάγος, ή αέρια, οπότε λέγεται υδρατμός πόσιμο νερό, πίνω νερό, βρώμικα νερά

2.ιαματικό νερό : νερό με θεραπευτικές ιδιότητες, συνήθως χάρη στην υψηλή θερμοκρασία του

3. ιαματικό νερό: το νερό που διατίθεται εμφιαλωμένο και συνήθως αντλείται από ελεγχόμενες πηγές

4.ανθρακούχο νερό : το νερό που διατίθεται εμφιαλωμένο με το αέριο της πηγής

5.τα νερά (πληθυντικός) : η ίσαλος γραμμή του πλοίου "σ' έστειλε ο πρώτος τα νερά, να πας για να γραδάρεις" (Καββαδίας)

6.τα νερά (πληθυντικός) : το αμνιακό υγρό έσπασαν τα νερά

Το νερό σε διάφορες γλώσσες.

- Λατινικά: aqua (άκουα)
- Αγγλικά: water (γουότερ)
- Γαλλικά: eau (ό)
- Γερμανικά: wasser (βάσα)
- Σέρβικα: ВОДА (βόντα)
- Ιταλικά: acqua (άκουα)
- Δανέζικα: vand (βατ)
- Ισπανικά: agua (άκουα)
- Ρωσικά: ВОДА (βόντα)
- Ολλανδικά: water (βάτε)
- Αλβανικά: Ujë (ούι)
- Κουρδικά: an (αβ)
- Αραβικά : (μάϊ)
- Φινλανδικά: vesi
- Πορτογαλικά: agua
- Σουηδικά: vatten
- Ουγγρικά: víz
- Ινδονησιακά: Air
- Γιαπωνέζικα: Mizu
- Τούρκικα: Suya

Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

Ο κύκλος του νερού — γνωστός και ως υδρολογικός κύκλος — είναι η συνεχής ανακύκλωση του νερού της Γης μέσα στην υδρόσφαιρα και στην ατμόσφαιρα. Το συνεχές της κυκλικής διαδικασίας του κύκλου του νερού επιτυγχάνεται εξαιτίας της ηλιακής ακτινοβολίας.

Το νερό του πλανήτη αλλάζει συνεχώς φυσική κατάσταση, από τη στερεά μορφή των πάγων στην υγρή μορφή των ποταμών, λιμνών και της θάλασσας και την αέρια κατάσταση των υδρατμών. Πιο συγκεκριμένα, λόγω της θέρμανσης και των ανέμων στην επιφάνεια της γης τα νερά της εξατμίζονται και μαζεύονται ως υδρατμοί δημιουργώντας τα σύννεφα.

Οι υδρατμοί συμπυκνώνονται, υγροποιούνται και στη συνέχεια πέφτουν ως βροχή ή άλλες μορφές υετού, εμπλουτίζοντας έτσι τις αποθήκες νερού της γης, είτε είναι αυτές επιφανειακές όπως οι θάλασσες και οι λίμνες, είτε είναι υπόγειες .

Ο κύκλος του νερού αποτελεί αντικείμενο του επιστημονικού κλάδου της υδρολογίας για ότι συμβαίνει ή παρατηρείται στο έδαφος και της Μετεωρολογίας για ότι συμβαίνει εξ αυτού στην ατμόσφαιρα.

Ειδικότερα στη Μετεωρολογία ο υδρολογικός κύκλος αποτελεί το σπουδαιότερο καιρικό φαινόμενο ως σύνολο επιμέρους φαινομένων. Αυτός ρυθμίζει την υγρασία του εδάφους, τη λαμπρότητα της ημέρας, και τέλος τη συχνότητα και ένταση των υδρομετεώρων, εκτός του γιγάντιου εκείνου έργου της μεταφοράς ενέργειας από τα μικρά στα μεγάλα γεωγραφικά πλάτη.

ΤΟ ΥΔΑΤΙΝΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ

Το Υδατινό Αποτύπωμα (Water Footprint) εκφράζει την ποσότητα νερού που καταναλώνεται άμεσα ή έμμεσα (από την εφοδιαστική αλυσίδα) για την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών. Η μέτρηση του Υδατικού Αποτυπώματος είναι βασική προϋπόθεση για την ολοκληρωμένη διαχείριση του νερού, με απώτερο σκοπό τη μείωση της κατανάλωσης του.

Η βελτίωση του Υδατικού Αποτυπώματος επιφέρει μια σημαντική μείωση του ρίσκου, το οποίο μπορεί να επηρεάσει μια επιχείρηση/προϊόν/υπηρεσία με πολλούς τρόπους. Η αλόγιστη χρήση των υδατικών πόρων έχει ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση των υδατικών οικοσυστημάτων, τη μείωση των υδατικών αποθεμάτων και την έλλειψη διαθέσιμου νερού για πολλές χρήσεις (ανθρώπινη κατανάλωση, γεωργία, βιομηχανική χρήση κλπ.). Η αύξηση του κόστους καθώς και η υποβάθμιση της ποιότητας του νερού αποτελεί ένα σημαντικό πρόβλημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι καταναλωτές, οι ΟΤΑ, αλλά και οι επιχειρήσεις. Η ανάλυση του Υδατικού Αποτυπώματος Προϊόντος/υπηρεσίας/επιχείρησης αποτελεί ένα απαραίτητο πρώτο βήμα για να προσδιοριστούν οι περισσότεροι υδατοβόρες διεργασίες, αφενός στα πλαίσια μιας επιχείρησης και αφετέρου στην αλυσίδα προμηθειών της. Αυτό επιτρέπει την ορθολογικότερη χρήση νερού, η οποία αποβλέπει και συνδυάζει τη βελτίωση του περιβάλλοντος, τη μείωση του κόστους και τη βελτίωση της εικόνας της επιχείρησης, ιδιαίτερα σε τοπικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο.

ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Το νερό, παρόλο, που δεν αποτελεί θρεπτική ουσία είναι ουσιώδες για τη ζωή αφού μεταφέρει θρεπτικές ουσίες στα όργανα και τους ιστούς που τις έχουν ανάγκη. Βοηθά επίσης στη ρύθμιση της θερμοκρασίας του σώματος όπως επίσης διατηρεί τον όγκο του αίματος.

- Αποτελεί το 60% του σωματικού βάρους.
- Ένας οργανισμός πρέπει να παίρνει περίπου 2 λίτρα νερού καθημερινά για την αναπλήρωση της απώλειας που δημιουργείται από την εφίδρωση, την αναπνοή, την αποβολή στερεών και υγρών.
- Το νερό παρέχεται με τη λήψη τροφίμων και ποτών. Εκτός όμως από τις τροφές, διάφορες μεταβολικές διεργασίες που βοηθούν στη παραγωγή ενέργειας στον οργανισμό, παράγουν 0.5 περίπου λίτρα νερού καθημερινά.
- Ένας οργανισμός πρέπει να παίρνει περίπου 2 λίτρα νερού καθημερινά για την αναπλήρωση της απώλειας που δημιουργείται από την εφίδρωση, την αναπνοή, την αποβολή στερεών και υγρών. Ο κύριος ρόλος του νερού στην οικονομία τόσο σε τοπικό σε εθνικό επίπεδο αφορά τη χρήση του στη γεωργία. Η χρήση του νερού στην άρδευση επιτρέπει την καλλιέργεια προϊόντων για οικιακή χρήση, την εξαγωγή, επεξεργασία και μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, που βεβαίως ενισχύουν την εθνική οικονομία και δημιουργούν πολλές θέσεις εργασίας.

ΡΥΠΑΝΣΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Ρύπανση μπορεί να θεωρηθεί η δυσμενής μεταβολή των φυσικοχημικών ή βιολογικών συνθηκών ενός συγκεκριμένου περιβάλλοντος ή/και η βραχυπρόθεσμη ή μακροπρόθεσμη βλάβη στην ευζωία, την ποιότητα ζωής και την υγεία των ανθρώπων και των άλλων ειδών του πλανήτη. Η ρύπανση μπορεί να επηρεάζει, επίσης, την υλική και πολιτιστική βάση της ζωής, τους φυσικούς πόρους, τις ανθρώπινες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένης και της αναψυχής. Η ρύπανση μπορεί να είναι χημική, με την εισαγωγή επικίνδυνων, βλαβερών ή και τοξικών ουσιών, ενεργειακή (θερμική, ραδιενεργή κα), βιολογική, αισθητική, ηχητική, γενετική (με την εισαγωγή π.χ. γενετικά μεταλλαγμένων ειδών).

Πηγές ρύπανσης νερού

Οι σπουδαιότερες πηγές ρύπανσης, οι οποίες επιβαρύνουν κατ' αρχήν τα επιφανειακά νερά και στη συνέχεια τους υπόγειους υδροφόρους ορίζοντες, μπορεί να ταξινομηθούν στις εξής κατηγορίες:

- **Αστικά λύματα:** Ακάθαρτα νερά πόλεων και οικισμών που προέρχονται από τις κατοικίες και διάφορες άλλες δραστηριότητες (σχολεία και πανεπιστήμια, δημόσιες επιχειρήσεις, χώροι εργασίας, τουριστικές μονάδες, νοσοκομεία, εργαστήρια και ιατρικά κέντρα, βιοτεχνίες κά).

- **Βιομηχανικά υγρά απόβλητα,** που μπορεί να είναι παρόμοια με τα αστικά λύματα ή να περιέχουν και επικίνδυνα ή και τοξικά στοιχεία.

- Γεωργικά υγρά απόβλητα, τα νερά απορροής εντατικά καλλιεργούμενων εκτάσεων που μπορεί να περιέχουν λιπάσματα ή/και φυτοφάρμακα.

- Κτηνοτροφικά υγρά απόβλητα, τα υγρά απόβλητα που προέρχονται από μεγάλες ή μικρότερες μονάδες εκτροφής ζώων.

- Όξινη βροχή εξαιτίας της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ή κατακρήμνισης των αέριων ρύπων με τη βροχή, το χιόνι, τον άνεμο ή λόγω βαρύτητας.

- Διείσδυση θαλασσινού νερού λόγω υπεράντλησης των υπόγειων νερών ή λόγω της ανόδου της στάθμης της θάλασσας εξαιτίας της αλλαγής του παγκόσμιου κλίματος (“φαινόμενο θερμοκηπίου”).

Επιπτώσεις της ρύπανσης

Οι επιπτώσεις της ρύπανσης μπορεί να έχουν πολλές μορφές και να λαμβάνουν διαφορετική έκταση:

Μείωση του οξυγόνου που είναι διαλυμένο στο νερό

Σε αντίθεση με την ατμόσφαιρα, όπου η συγκέντρωση του οξυγόνου είναι σχεδόν πάντα σταθερή και ανεξάρτητη από τη ρύπανση, τα νερά απειλούνται συχνά με πλήρη ή μερική αποξυγόνωση (αναερόβιες συνθήκες). Όσο αυξάνεται η ρύπανση των νερών, κυρίως, με οργανικές ύλες, και ανεβαίνει η θερμοκρασία τους, τόσο μειώνεται το διαλυμένο οξυγόνο, γιατί καταναλώνεται λόγω της αερόβιας αναπνοής των μικροοργανισμών που κάνουν αποσύνθεση. Όταν, λοιπόν, ρυπαίνονται τα επιφανειακά νερά με απόβλητα που περιέχουν ουσίες, που αποσυντίθενται από μικροοργανισμούς (οργανικές ύλες), εκτός των άλλων "αφαιρείται" από τα νερά και το οξυγόνο, που είναι απαραίτητο για την επιβίωση των φυτικών και ζωικών υδρόβιων οργανισμών. Οι συνέπειες μπορεί να είναι καταστροφικές για τους περισσότερους υδρόβιους οργανισμούς, αφού κινδυνεύουν από ασφυξία. Έτσι, η ρύπανση με αστικά λύματα ή άλλα απόβλητα, που περιέχουν οργανικό φορτίο, μπορεί να απειλήσει με καταστροφή ένα ολόκληρο υδατικό οικοσύστημα.

Ευτροφισμός των νερών

Ανάλογα αποτελέσματα για τα επιφανειακά νερά έχει και η ρύπανση με ανόργανα άλατα που περιέχουν άζωτο και φωσφόρο, που περιέχονται συνήθως σε λιπάσματα, απόβλητα κτηνοτροφικών και πτηνοτροφικών μονάδων, απορρυπαντικά και σε ορισμένα βιομηχανικά απόβλητα. Το

σημαντικότερο πρόβλημα, που δημιουργεί το άζωτο και ο φώσφορος είναι ο ευτροφισμός, δηλαδή η υπερβολική ανάπτυξη αλγών (φυτοπλαγκτόν) στα επιφανειακά νερά από την υπερβολική τροφοδοσία των νερών με θρεπτικά συστατικά. Το φαινόμενο αυτό αποτελεί σοβαρή διαταραχή του υδατικού οικοσυστήματος με διάφορες δυσμενείς συνέπειες, μεταξύ των οποίων είναι η υπερβολική ανάπτυξη ορισμένων ειδών σε βάρος όλων των άλλων, η μείωση ή και εξαφάνιση της ποικιλίας ειδών με θανάτωση ή μετανάστευσή τους, καθώς και η πλήρης ή μερική αποξυγόνωση των νερών. Όταν μειώνεται δραματικά το διαλυμένο οξυγόνο στα νερά, συνήθως, μυρίζουμε μια οσμή κλούβιων αυγών (αναερόβιες συνθήκες).

Ρύπανση υπόγειων νερών

Τα υπόγεια νερά είναι, επίσης, πολύ ευαίσθητα στη ρύπανση και έχουν περιορισμένη ικανότητα αυτοκαθαρισμού. Η κατάληξη αστικών

λυμάτων, ξεπλυμάτων εδάφους από εντατική χρήση χημικών λιπασμάτων, αλλά και κτηνοτροφικών αποβλήτων στον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα έχει ως κύριο αποτέλεσμα την αύξηση της συγκέντρωσης των νιτρικών αλάτων. Εξαιτίας αυτής της ρύπανσης, τα υπόγεια νερά γίνονται επικίνδυνα για τον άνθρωπο και τους

ζωικούς οργανισμούς.

Η ρύπανση του εδάφους με τοξικές ουσίες ή βιομηχανικά απόβλητα μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένες συγκεντρώσεις βαρέων μετάλλων ή άλλων τοξικών ουσιών στα υπόγεια νερά, όπως για παράδειγμα διαπιστώνεται σε περιοχές της Σταυρούπολης (Θεσσαλονίκη), εξαιτίας τοξικών υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων από τη βιομηχανία Διάνα. Είναι εξαιρετικά δύσκολο και δαπανηρό να καθαρίσουμε τα υπόγεια νερά από επικίνδυνες και τοξικές ουσίες.

Μόλυνση νερών

Μια άλλη μορφή επιβάρυνσης των επιφανειακών και των υπόγειων νερών είναι η μόλυνσή τους, δηλαδή η παρουσία παθογόνων μικροοργανισμών στα νερά. Αυτή οφείλεται κατά κανόνα σε αστικά ή κτηνοτροφικά λύματα. Η ανίχνευση των παθογόνων μικροοργανισμών στο νερό μπορεί να γίνει και έμμεσα, μέσω της μέτρησης, για παράδειγμα, των κολοβακτηριδίων, τα οποία όταν βρίσκονται σε μεγαλύτερες ποσότητες αποτελούν ένδειξη της πιθανής μόλυνσης των νερών.

Υφαλμύρυνση υπόγειων νερών

Η εντατική άντληση των υπόγειων νερών με ρυθμό, που δεν επιτρέπει την ανανέωση τους, προκαλεί την εισβολή αλμυρού νερού από τη θάλασσα στους υδροφορείς. Όταν η στάθμη του υπόγειου νερού υποχωρήσει κάτω από την στάθμη του θαλάσσιου νερού με το οποίο συνδέεται, τότε αντί να έχουμε

ρόή από τον υπόγειο υδροφόρα στη θάλασσα, έχουμε αντιστροφή του φαινομένου και νερό από την θάλασσα εισέρχεται στο υπόγειο νερό. Αλμυρό νερό αναμένεται να εισβάλλει σε μεγαλύτερη έκταση σε παράκτιες περιοχές, εξαιτίας της ανόδου της στάθμης της θάλασσας (έως και εβδομήντα εκατοστά μέσα στις επόμενες δεκαετίες) λόγω της κλιματικής αλλαγής ή της μείωσης των βροχοπτώσεων.

Ρύπανση πόσιμου νερού

Το πόσιμο νερό είναι και θα έπρεπε να είναι το καλύτερα ελεγχόμενο μέσο διατροφής. Η νομοθεσία προσδιορίζει τις συγκεντρώσεις διαφόρων ουσιών, που επιτρέπεται να υπάρχουν μέσα στο πόσιμο νερό, ώστε να ανταποκρίνεται στις υψηλές ποιοτικές προδιαγραφές, που απαιτούνται σε σχέση με το σημαντικό για τη ζωή μας αγαθό. Η τεχνολογία που διατίθεται σε αρκετές χώρες είναι σε θέση να ανιχνεύει στο νερό ιχνοστοιχεία, που βρίσκονται σε συγκεντρώσεις του δισεκατομμυριοστού του γραμμαρίου ανά λίτρο.

Αν και τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες, περίπου 1200 χημικά είδη, που περιέχουν 230 δραστικές ουσίες κυκλοφορούν στο εμπόριο και χρησιμοποιούνται στις καλλιέργειες ως φυτοφάρμακα, λιπάσματα ή ζιζανιοκτόνα. Πολλά από τα φυτοφάρμακα είναι ιδιαίτερα ανθεκτικά στο χρόνο και γι' αυτό εξαιρετικά επικίνδυνα, όταν καταλήγουν στο νερό. Το όριο που έχει υιοθετηθεί για την περιεκτικότητα σε φυτοφάρμακα είναι 0,5 μικρογραμμάρια (εκατομμυριοστό του γραμμαρίου) ανά λίτρο συνολικά, και ειδικά για ορισμένα οργανο-χημικά (τα ίδια ή τα προϊόντα αποικοδόμησής τους είναι ιδιαίτερα τοξικά) το όριο είναι το 0,1 μικρογραμμάριο ανά λίτρο.

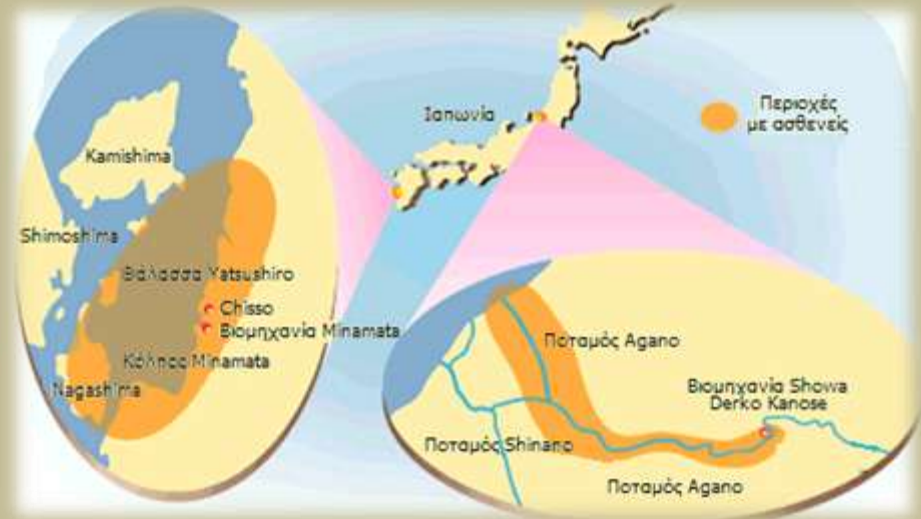

Η νομοθεσία ορίζει, επίσης ότι το πόσιμο νερό δεν πρέπει να περιέχει περισσότερα από 50 milligram (χιλιοστά του γραμμαρίου) ανά λίτρο νιτρικών. Οι νιτρικές ενώσεις στα νερά προέρχονται, συνήθως, από τη χρήση λιπασμάτων και την απόρριψη λυμάτων και ιλύος. Οι νιτρικές

ενώσεις είναι ουσίες, που υπάρχουν στη φύση, αλλά αυτό, που προκαλεί ανησυχία είναι οι ουσίες, στις οποίες μετασχηματίζονται: τα νιτρώδη και οι νιτροζαμίνες. Η μακροχρόνια κατανάλωση αυτών των ουσιών μέσω της τροφικής αλυσίδας μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα στην ανθρώπινη υγεία.

Η ασθένεια της Minamata

Σε ένα μικρό χωριό της Ιαπωνίας, στον κόλπο της Minamata, παρατηρήθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του 1950 δηλητηριάσεις γατιών στην αρχή και ανθρώπων στη συνέχεια, που είχαν σαν αποτέλεσμα δεκάδες θανάτους ανθρώπων, παραμορφώσεις και

διαταραχές του νευροφυτικού συστήματος, κυρίως των ψαράδων της περιοχής. Αιτία ήταν οι ποσότητες μιας τοξικής ουσίας, του υδραργύρου, που κατέληγε από ένα εργοστάσιο παραγωγής πλαστικού PVC στο ποτάμι, μαζί με άλλα υγρά και στερεά απόβλητα. Από το ποτάμι, οι τοξικές ουσίες κατέληγαν στον κόλπο της Minamata κι εκεί περνούσαν στα ψάρια και τα οστρακοειδή. Οι δηλητηριώδεις ενώσεις έφθαναν στους ψαράδες και τους ντόπιους, που κατανάωναν θαλασσινά, αλλά και στις γάτες, με αποτέλεσμα να προκαλούν σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία τους. Αν και οι ποσότητες των διαφόρων ενώσεων του υδραργύρου που έπεφταν στο ποτάμι ήταν σχετικά μικρές, μέσω της τροφικής αλυσίδας – από το θαλασσινό νερό, στο πλαγκτόν και από εκεί στα ψάρια, για να καταλήξει τελικά στους ανθρώπους – οι ποσότητες που έφταναν στους ανθρώπους ήταν αυξημένες (το φαινόμενο λέγεται βιο-συσσώρευση). Σε μια τέτοια διαδικασία, οι συγκεντρώσεις τοξικών ουσιών σε οργανισμούς μπορεί να είναι 100-30.000 φορές μεγαλύτερες σε σχέση με τις συγκεντρώσεις στο νερό, όπως έχει αποδειχτεί από πολλές επιστημονικές έρευνες (π.χ. έρευνες για τη συγκέντρωση υδραργύρου στο νερό, το πλαγκτόν και τα ψάρια της λίμνης Powell, στην Αριζόνα, στις ΗΠΑ.

A large, vibrant green leaf with prominent veins is floating on the surface of clear, rippling blue water. The leaf is positioned diagonally from the bottom left towards the top right. The water's surface is covered in small, shimmering ripples, and the overall scene is bright and serene.

ΜΕΡΟΣ II

ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΝΕΡΟ

Αν προσπαθήσουμε να αποδώσουμε σε γενικές γραμμές τον ορισμό του μύθου μπορούμε να τον προσδιορίσουμε ως την αφήγηση που αφορά σε θεούς, ήρωες, ημίθεους και «δαίμονες» σε μια εποχή που ο άνθρωπος αγωνιούσε να εξηγήσει τα όσα συνέβαιναν γύρω του. Η γόνιμη φαντασία των αρχαίων Ελλήνων δεν δίσταζε να αναγνωρίζει μεταφυσικές δυνάμεις και πνεύματα σε κάθε αντικείμενο και κυρίως σε κάθε φυσικό φαινόμενο ή αφηρημένη έννοια. Οι απαρχές του σύμπαντος, η γέννηση των θεών, η κοσμογονία, οι θεοί του Ολύμπου, τα ηρωϊκά κατορθώματα, οι οικογενειακοί κύκλοι συνετέλεσαν στη δημιουργία μιας μυθολογίας που συνδέεται άρρηκτα με τη θρησκευτική σκέψη.

Δίας και Ήρα, λάδι σε μουσαμά , James Barry (1741–1806)

Στη μοιρασιά του κόσμου που έγινε με κλήρο ανάμεσα στους τρεις γιους του Κρόνου, ο Δίας αναγνωρίστηκε ως κύριος του ουρανού, ο Ποσειδώνας ως κύριος των υδάτων και ο Πλούτωνας του Κάτω Κόσμου. Η θεϊκή παρουσία είναι αισθητή στη προφορική παράδοση και ακολούθως στη λυρική ποίηση. Ποιητές και ιστορικοί την επικαλούνται σχεδόν πάντα και η αρχαία εικονογραφία συμπληρώνει με πολύ παραστατικό τρόπο τις πηγές.

Εκτός όμως από αυτά το φυσικό περιβάλλον με οποιαδήποτε μορφή – βουνά, σπηλιές, δάση, ποταμοί, θάλασσα, πηγές, έλη – έχει επηρεάσει τους μυθολογικούς κύκλους και έχει προκαλέσει συναίσθημα ή δέος. Όλα τα ποτάμια ήταν θεοί, οι νύμφες λατρεύονταν ομαδικά ή σε μικρά ιερά και οι θάλασσες και τα βουνά είχαν δικά τους πνεύματα. Σε κάθε βράχο της Ελλάδας μπορεί κάποτε να κατοικούσε ένα θεός, σύμφωνα με τη διατύπωση του Ίωνα Δραγούμη στο βιβλίο του «Σαμοθράκη». Μέσα από τις περιγραφές της γραπτής παράδοσης (Ομηρική ποίηση, Ησίοδος, Ομηρικοί ύμνοι) μπορούμε να κατανοήσουμε τις απεικονίσεις των θεών που συνδέονται με το ελληνικό τοπίο.

Καθένας στον ιδιαίτερο χώρο επιρροής του συγκεντρώνει τις δυνάμεις, τις ιδιότητες, τις αρετές και τα αγαθά που προσβλέπουν κάθε φορά οι θνητοί, που προσπαθούν με τις κατασκευές τους (ιερά, ναούς, βωμούς) και με τελετές να πλησιάσουν μέσα από τη φύση τους αθάνατους και μάκαρες.

Το νερό κατέχει σημαντική θέση για τους περισσότερους θεούς και τους μύθους γύρω από αυτούς. Περιγράφεται ως μέλαν, δνοφερόν, γλυκερόν, πλατύ. Η θάλασσα και τα ποτάμια αναζωογονούν τις δυνάμεις των θεών καθώς αγάλματα ή ομοιώματά τους ανάλογα με τις προβλεπόμενες για κάθε περίπτωση ιεροτελεστίες εμβαπτίζονται ή πλένονται στο νερό. Με τον τρόπο αυτό παραμένουν αγέραστοι, αθάνατοι και παντοδύναμοι.

Υπερτερούν οι γυναικείες θεότητες με γονιμοποιοί χαρακτήρα, όπως π.χ. η Αφροδίτη με το προγαμιαίο λουτρό ή η σπουδαιότητα του λουτρού της Αθηνάς Παλλάδος στο Άργος που αναφέρεται σε ποίημα του Καλλίμαχου. Σύμφωνα δε με την αργολική αντίληψη η Ήρα, πάρεδρος του Δία, ανακτά διαρκώς την παρθενική της υπόσταση με το γνωστό λουτρό του αγάλματός της στο νερό της πηγής που λέγεται Κάναθος. Γι' αυτό και ο ιερός γάμος της, που είναι ένα δρώμενο για την γενική ευφορία στη βλάστηση, στα ζώα και στον άνθρωπο, γίνεται κάθε χρόνο.

Αλλά και στις τελετές καθαρισμού το πιο διαδεδομένο μέσο είναι το νερό. Γι' αυτό πριν από τις σπονδές και τις θυσίες ζώων προηγείτο το πλύσιμο των χεριών (χέρνιψ) με νερό στο οποίο είχαν προσθέσει αλάτι. Στις εισόδους των ιερών υπήρχαν δοχεία με νερό, τα περιρραντήρια, αρκετά από τα οποία έφεραν πλαστικό διάκοσμο. Δεν ήταν λίγα τα ιερά που είχαν το καθένα δική του πηγή ή πηγάδι, σε ορισμένες όμως περιπτώσεις έπρεπε να το μεταφέρουν από μεγαλύτερη απόσταση από μια αέναη πηγή.

Η παρθένα που μεταφέρει το νερό με το δοχείο πάνω στο κεφάλι (υδριαφόρος), είναι σταθερό θέμα στην λατρευτική εικονογραφία. Ιδιαίτερες πηγές έχουν σχεδόν όλα τα ιερά της Δήμητρας. Το Ηραίο του Άργους είχε τη δική του πηγή στους πρόποδες του λόφου.

Από το Άργος είναι γνωστή αναθηματική επιγραφή για τη γιορτή Αδώνια. Στον διήμερο εορτασμό και κυρίως τη δεύτερη μέρα οι γυναίκες έψαλαν ύμνους και ανέθεταν αγγεία με σπόρους που βλαστάνουν γρήγορα με συχνό πότισμα. Σκοπός της γιορτής ήταν η εξασφάλιση ευφορίας για το επόμενο έτος, της οποίας το μεγαλύτερο εμπόδιο αποτελούσε η ανομβρία. Μαγική πράξη για την αποτροπή της ανομβρίας ήταν το ρίψιμο των κήπων του Αδώνιδος σε κρήνες.

Σε μαγική πράξη οφείλεται η ανακάλυψη μιας πηγής με άφθονο νερό, της Περσείας, κάτω από τη ρίζα ενός μανιταριού, ενός μύκητος, που ο Περσέας, γιος του Δία και της πριγκίπισσας Δανάης, ξερίζωσε για να πιει νερό. Ο περιηγητής Πausanias αναφέρει και μια δεύτερη εκδοχή κατά την οποία ο Περσέας ονόμασε την πόλη Μυκήνες, επειδή στην περιοχή έπεσε ο μύκης, δηλαδή η άκρη της λαβής του ξίφους του, πράγμα που ο ήρωας θεώρησε ως σημάδι των θεών για την υπόδειξη της θέσης που θα έπρεπε να ανοικοδομήσει μια νέα πόλη.

Εκτός από τις πηγές τα ποτάμια επίσης ήταν ιερά, το καθένα είχε ιδιαίτερη θεϊκή υπόσταση και οι θνητοί ζητούσαν τη βοήθειά τους όχι μόνο για την ευφορία της γης αλλά και την ευγονία των ανθρώπων. Η αφιέρωση των μαλλιών των εφήβων σε ποταμούς που ζήτησαν τη βοήθειά τους αναφέρεται συχνά στην αρχαία γραμματεία. Η τοπογραφία της Αργολίδας ορίζεται καθοριστικά από τους ποταμούς Ερασίνο, Χάραδρο και Ίναχο.

Στην αρχαιότητα ήταν αδιανόητη η διάβαση ποταμού χωρίς θυσία και ο Ερασίνοσ αποτελεί μια από τις περιπτώσεις που αναφέρεται στον Ηρόδοτο. Ο Χάραδρος έχει δημιουργήσει αρκετά προβλήματα στην πόλη του Άργους με πλημμύρες που κάλυψαν οικιστικά κατάλοιπα κυρίως όμως τάφους. Σημαντικότερος από τους ποταμούς αυτούς θεωρείται ο Ίναχος καθώς συνδέεται με την γενεαλογία των αργείων.

Ο Απολλόδωρος (1ος – 2ος αι. μ.Χ.) κατέγραψε σε μια μυθολογική επισκόπηση τη γενεαλογία των θεών και των ηρώων. Αρχίζει με τον Ουρανό και τη Γαία και μετά τη γενιά του Δευκαλίωνα, ο οποίος μαζί με τη γυναίκα του Πύρρα σώθηκαν από τη θεϊκή μήνη που με κατακλυσμό έπνιξε όλους τους ανθρώπους της εποχής του χαλκού, συνεχίζει με τη γενιά του Ινάχου.

Ο ποταμός Ίναχος (χάλκωγραφία C. Wordsworth, 1841).

Ο ποταμός Ίναχος

Ο Τιτάνας Ωκεανός, πατέρας των γλυκών υδάτων, και η Τηθύς γέννησαν ένα γιο τον ποταμό Ίναχο. Ο Ίναχος γέννησε με τη Μελία, θυγατέρα του Ωκεανού, τον Φορωνέα και τον Αιγιαλέα. Ο Φορωνέας έγινε βασιλιάς σ' ολόκληρη τη χώρα που αργότερα ονομάστηκε Πελοπόννησος. Οι Αργείοι έλεγαν πως ο Ίναχος έζησε πριν από το ανθρώπινο γένος και πως ο γιος του Φορωνέας ήταν ο πρώτος άνθρωπος. Λένε πως συγκέντρωσε τους ανθρώπους μετά τον κατακλυσμό του Δευκαλίωνα και τους είχε εγκαταστήσει στην κοιλάδα του Ίναχου, στον οποίο είχαν δώσει το όνομά του σε ανάμνηση του ευεργετήματος αυτού.

Η ευθύνη της προστασίας μιας πόλης αποτελούσε τιμή για τους θεούς. Αρκετοί μύθοι αναφέρονται σε διαγωνισμό των θεών για την κατάληψη της ζηλευτής θέσης του πολιούχου στα σημαντικά ελληνικά πολιίσματα. Όταν η Ήρα και ο Ποσειδώνας

διαφιλονίκησαν για την εξουσία στην αργεία γη διάλεξαν τον Ίναχο ως κριτή της διαμάχης μαζί με τα άλλα δύο ποτάμια της περιοχής, τον Κηφισό και τον Αστερίωνα.

Ο Ίναχος αποφάσισε υπέρ της θεάς. Ο Ποσειδώνας εξοργισμένος τον καταράστηκε, ο Ίναχος έχασε τη θεϊκή του δύναμη και η κοίτη του ξεράθηκε. Η οργή του θεού συνεχίστηκε και το μεγαλύτερο μέρος της Αργολίδας πλημμύρισε. Χρειάστηκε η παρέμβαση της Ήρας για να αποσύρει ο Ποσειδώνας το θαλασσινό νερό. Μετά από αυτό οι Αργείοι ίδρυσαν το ιερό του Προκλύστιου Ποσειδώνα.

Ποσειδώνας - Agnolo Bronzino, *Ritratto dell'ammiraglio Andrea Doria come Nettuno*. Conservato nella Pinacoteca di Brera a Milano. 1540-1550 ca.

Μέσα από τους μύθους αυτούς οι αρχαίοι θεωρούν τον Ποσειδώνα υπεύθυνο για τη διαμόρφωση της γήινης επιφάνειας με κοιλάδες, βουνά, ισθμούς – για σεισμούς και καταποντισμούς – για τον κόσμο της θάλασσας – για ποτάμια, λίμνες, πηγές και πλημμύρες. Μάλιστα κατά τον Αισχύλο όλες οι πηγές θεωρούνται ότι δημιουργούνται από τον Ποσειδώνα. Τα νερά που αναπηδούν ορμητικά από τα έγκατα της γης, όπως και τα ρεύματα των ποταμών και τα κύματα του πελάγους συνδυάζονται σταθερά με τα άλογα και τους ταύρους, ζώα που χαρακτηρίζονται για την ορμητικότητά τους. Μερικοί μύθοι αναφέρουν πως παρουσιαζόταν με μορφή αλόγου και πως αυτός έπλασε το άλογο.

Η γέννηση του αλόγου συνδέεται με το νερό το ίδιο και ο καταποντισμός τους. Ο Πausanias αναφέρει ότι στο ρεύμα γλυκού νερού που αναβλύζει μέσα στη θάλασσα στη Δίνη έριχναν για τον Ποσειδώνα άλογα στολισμένα με χαλινούς. Η περιοχή όπου βρισκόταν η Δίνη, κοντά στο σημερινό Ανάβαλο, ονομαζόταν στην αρχαιότητα Γενέθλιον. Η ονομασία οφείλεται σε ένα σπάνιο επίθετο του Ποσειδώνα, που έχει ταυτόσημη έννοια με το Γενέσιον που αναφέρει ο Πausanias πάνω στη διαδρομή από τη Λέρνα για τη Θυρεάτιδα, μια ιδιαίτερα ευαίσθητη περιοχή από στρατηγικής απόψεως για τους αργείους.

Είναι όμως ο ίδιος θεός που μπορεί να κάνει να αναβλύσει ακόμα και γλυκό νερό, όταν για κάποιο λόγο καταλαγιάζει ο θυμός του. Έτσι για την κόρη του Δαναού Αμυμώνη, η οποία ενώθηκε με τον θεό της θάλασσας ερωτικά, ανέβλυσαν στη στιγμή οι πλούσιες πηγές της Λέρνας. Καρπός της ένωσης αυτής ήταν ο Ναύπλιος, οικιστής του Ναυπλίου, με απέραντη σοφία στη ναυσιπλοία. Το όνομα της Νύμφης δόθηκε στην κυριότερη πηγή της Λέρνας στους πρόποδες του Ποντίνου όρους. Από μελετητές ταυτίστηκε με το σημερινό Κεφαλάρι των Μύλων και μαζί με τα νερά της Αλκυονίας κινούσαν τους υδρόμυλους που έδωσαν το όνομά τους στο χωριό.

Μία ακόμα από τις Δαναΐδες η Υπερμήστρα έσωσε τον Λυγκέα, γιο του Αίγυπτου, αρνούμενη να υπακούσει την πατρική εντολή να τον θανατώσει την πρώτη νύχτα του γάμου τους. Οι υπόλοιπες υποχρεώθηκαν ως τιμωρία για την ομαδική δολοφονία των συζύγων τους στην αέναη προσπάθεια να γεμίζουν στον κάτω κόσμο με νερό ένα τρύπιο πιθάρι. Ο μύθος έχει απασχολήσει διαχρονικά τους μελετητές οι οποίοι τον έχουν αναλύσει και από την πλευρά της ψυχολογίας.

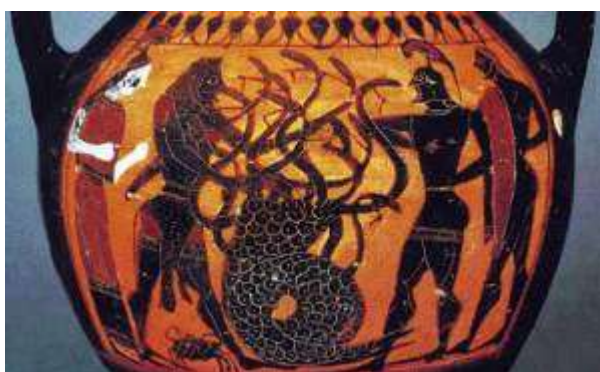
Ήρα, η πολιούχος θεά του Άργους

Η λευκόχερη Ήρα, νικήτρια στη διαμάχη με τον Ποσειδώνα, σύζυγος του ύψιστου θεού Δία και βασίλισσα του Ολύμπου, αναφέρει στην Ιλιάδα τη Σπάρτη, τις Μυκήνες και το Άργος ως τις πιο αγαπημένες της πόλεις. Προστάτρια των ναυτιλομένων και κυρίαρχη των λιβαδιών ήταν η θεότητα που είχε τα πλουσιότερα ιερά από τον 8ο αι. π. Χ, καθώς η σύνδεσή της με τη θάλασσα, τη γονιμότητα της γης και κατ' επέκταση με τη γεωργία συνιστά νέο είδος κοινωνίας.

Ο μύθος λέει ότι ο Ίναχος (ή ο γιος του Φορωνέας) έχτισε πρώτος ναό στην Ήρα την Αργεία. Το άνδηρο στην πλαγιά του όρους Εύβοια περιτριγυρισμένο από βοσκοτόπια και δύο ρυάκια ήταν αφιερωμένο στη δέσποινα της αργολικής πεδιάδας. Το δυτικό ρυάκι ταυτίζεται με το ονομαζόμενο Ελευθέριο Ύδωρ ενώ το ανατολικό είναι ο Αστερίων. Στις όχθες του δεύτερου φύτρωνε η ομώνυμη πόα από την οποία έπλεκαν στεφάνια στη θεά, που πιθανότατα αποδίδονται ανάγλυφα στον

πόλο (κυλινδρικό διάδημα) αγαλματιδίων και ειδωλίων της θεότητας. Θρησκευτικοί καθαρμοί και απόρρητες τελετές τροφοδοτούνται από τα νερά του πρώτου ρυακιού κατά τη φημισμένη αργειακή γιορτή τα Ηραία.

Η γιορτή συγγενεύει με τη γιορτή των Λερναίων που είχε κι εκείνη μυστικά «λεγόμενα και δρώμενα» με θέμα την ευφορία, τη βλάστηση, την αθανασία της ψυχής. Το πολύρρυτο άλσος των πλατάνων και των άλλων δέντρων έκρυβε μυστικές τελετές για το Διόνυσο. Κατά την εορτή της Επιφάνειάς του οι Αργείοι καλούσαν τον «βουγενή» Διόνυσο με σάλπιγγες να βγει από τη λίμνη της Λέρνας και βύθιζαν ένα αρνί ως θυσία στο αχανές βάθος. Και για τη Δήμητρα Πρόσυμνα τελούνταν ετησίως εορτές από τους αργείους μέσα σε τέμενος ναών και ιερών μεταφέροντας με πυρσούς φλόγα από το ιερό της Πυρωνίας Αρτέμιδος στο όρος Κράθι της γειτονικής Αρκαδίας.

Ο Ηρακλής σκοτώνει τη Λερναία Ύδρα (παράσταση από αμφορέα του 540 π.Χ.).

Στην περιοχή της Λέρνας όμως η άφθονη υδροχαρής βλάστηση δεν αντικατοπτρίζει το κάλλος της Δαναΐδας νύμφης Αμυμώνης. Κρύβει το έρεβος της άπατης λίμνης που τη φυλάει ένα τέρας, η Λερναία Ύδρα, με εννέα φιδίσια κεφάλια, γέννημα του Τυφώνα και της Έχιδνας, που η δηλητηριασμένη του ανάσα κατάκαιγε τα πάντα: φυτά, ζώα, ανθρώπους. Εδώ ο Ηρακλής με τη βοήθεια του ανιψιού του Ιόλαου και τη σοφία της θεάς Αθηνάς εξόντωσε το φοβερό φίδι.

Στον Απολλόδωρο στο σχετικό εδάφιο διαβάζουμε περιγραφή της αποκοπής των κεφαλιών της Λερναίας Ύδρας από τον ήρωα. Αναφέρεται χαρακτηριστικά: «...και τούτον τον τρόπον των αναφυσόμενων κεφαλών περιγενόμενος, την αθάνατον αποκόψας κατώρυξε και βαρείαν επέθηκε πέτραν, παρά την οδόν την φέρουσαν δια Λέρνης εις Ελαιούντα».

Το θέμα του μύθου, που περιγράφει το δεύτερο και πιο σημαντικό από τους άθλους του Ηρακλή, ήταν ιδιαίτερα προσφιλές στις εικαστικές τέχνες από το τέλος του 8ου – αρχές 7ου αι. π.Χ. Ο κορινθιακός κεραμεικός θεωρείται η αρχή της επεξεργασίας του θέματος στην τέχνη της αγγειογραφίας που επηρέασε στη συνέχεια τους αγγειογράφους άλλων εργαστηρίων. Η ερμηνεία του έχει απασχολήσει μέχρι σήμερα επιστήμονες πολλών ειδικοτήτων και οδήγησε στη διατύπωση διαφόρων θεωριών: καρστικό φαινόμενο, ταύτιση του Ηρακλή με τον θερμό ήλιο που το καλοκαίρι στερεύει τις πηγές και την Ύδρα – έλος.

Για τους αρχαίους τα έλη ήταν ολέθρια γιατί τα συνέδεαν με τις δυνάμεις του υπερφυσικού. Η αισθητή αύξηση της νόσου της ελονοσίας από τον 5ο αι. ως την περίοδο των αυτοκρατορικών χρόνων είχε θεωρηθεί παλαιότερα ως η κύρια αιτία της ερήμωσης της αρχαίας Ελλάδας. Ο αμερικανός ανθρωπολόγος J. L. Angel βασίστηκε στα ποσοστά εμφάνισης της πορώδους υπερόστωσης για τον εντοπισμό μεγάλων επιδημιών ελονοσίας στον ελληνικό χώρο κατά την αρχαιότητα.

Το λιμάνι της Λέρνας το προστάτευε η λιμενία ή εύπλοια Αφροδίτη, ιερό της οποίας υπάρχει στο Τημένιο του Άργους μαζί με το ιερό του Ποσειδώνα. Ο τελευταίος ως γενάρχης του Ναύπλιου λατρεύεται ως η κυριότερη θεότητα στη Ναυπλία, σε ναό τα κατάλοιπα του οποίου υποτίθεται πως έχουν εντοιχισθεί στο μεσαιωνικό τείχος της Ακροναυπλίας.

Δαναΐδες

Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων έχει άμεση σχέση με το νερό, γιατί αποτελεί το στοιχείο που κατοικούν τα αρχέγονα μυστήρια. Το Άργος, όπως προαναφέρθηκε, έχει γνωρίσει την οργή του Ποσειδώνα και έχει γίνει πολυδίψιο. Όλες οι Δαναΐδες, που τα ονόματά τους θυμίζουν Νηρηίδες – Ωκεανίδες, είναι Νύμφες των πηγών. Ο συσχετισμός των Δαναΐδων στις γραπτές πηγές με τα φρέατα του Άργους δεν αποκλείεται να συνδέεται με κάποια αρδευτικά έργα που έδωσαν τη δυνατότητα στο Δαναό να γίνει βασιλιάς στο Άργος.

Ο Στράβωνας αναφέρει ότι τέσσερα από τα πηγάδια οι αργείοι τα θεωρούσαν ιερά και τα τιμούσαν ειδικά, πιστεύοντας ότι όταν υπήρχε νερό αυτά δεν είχαν.

Στις ανατολικές υπώρειες του λόφου της Λάρισας και σε μικρή απόσταση από το αρχαίο θέατρο ο χώρος που οι ανασκαφείς ονόμασαν «Κριτήριο» πήρε τη σωζόμενη μορφή στα ρωμαϊκά χρόνια (123/4 μ. Χ.) όταν ο Αδριανός επισκέφθηκε το Άργος. Τότε διαμορφώνεται ένα Νυμφαίο που αποτελείται από δυο δεξαμενές νερού σκαλισμένες στο βράχο. Εδώ πιθανότατα ήταν στημένο και το άγαλμα που

βρέθηκε το 1906 στη δυτική δεξαμενή και εκτίθεται στον αύλειο χώρο του Μουσείου Άργους, όπου ο αυτοκράτορας με τη μορφή του ήρωα Διομήδη άφηνε το νερό να τρέχει ως θεϊκό δώρο από την παλάμη του αριστερού χεριού. Τμήμα επιγραφής που ήρθε στο φως στις ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής σχολής στην αρχαία Αγορά του Άργους αποτελεί υπόμνηση των υδραυλικών έργων που έγιναν στην πόλη από τον Αδριανό, τα οποία προστέθηκαν στις αντίστοιχες σημαντικές εργασίες των κλασικών και ελληνιστικών χρόνων στην περιοχή της Αγοράς.

Στο Νυμφαίο κατέληγε το νερό που κυλούσε στον βόρειο αγωγό του Αδριάνειου Υδραγωγείου που σώζεται σε μήκος 600 μ. περίπου στις ανατολικές υπώρειες της Λάρισας. Διανύοντας μια πολύ μεγάλη διαδρομή από το Κεφαλόβρυσο, Δούκα, Τζιρίστρα, Στέρνα, Σχοινοχώρι έφερνε το νερό στην πόλη. Μάρτυρες της πορείας του σημαντικού αυτού έργου οι πλινθόκτιστες βάσεις που είναι ορατές στην περιοχή «Σταθείκα» βορειοδυτικά του Άργους και στο χωριό Γυμνό στη θέση «Αγ. Θωμάς».

Στην περιοχή της Στέρνας κοντά στο ύψωμα του Αγ. Νικολάου στη θέση που στους ντόπιους είναι γνωστή με το όνομα «Τσόλορη» μέσα στην κοίτη του Ίναχου ήρθε στο φως η κατώτερη επιφάνεια έδρασης πεσσού του υδαταγωγού. Στις εργασίες διάνοιξης της νέας Εθνικής Οδού Κορίνθου – Καλαμάτας βρέθηκε μικρό τμήμα υδραγωγείου στην περιοχή Ρουσάλια στη θέση «Ντράσιζα» κτηματικής περιφέρειας Μαλανδρενίου. Η από νότο προς βορρά πορεία του δεν αποκλείεται να υποδεικνύει σύνδεση με το νότιο υδραγωγείο του Άργους που τροφοδοτούνταν από το Κεφαλάρι.

Νότια του «Κριτηρίου» κατάλοιπα δεξαμενής έχουν ερμηνευθεί ως ένδειξη της λατρείας της Ίσιδας, που πρέπει να ήταν δημοφιλής στο Άργος από τον 3ο αι. π.Χ. έως τον 3ο αι. μ.Χ. και με την οποία πιθανότατα συνδέεται η χρήση υπόγειου πλινθόκτιστου οικοδομήματος που ήρθε στο φως στη διάρκεια σωστικής ανασκαφικής έρευνας.

Ο καλλωπισμός του σώματος αποτελούσε κύριο μέλημα της αρχαίας κοινωνίας. Η καθημερινή φροντίδα του σώματος σε λουτρά, θέρμες και βαλανεία, σηματοδοτούσε την ευκαιρία για κοινωνική συναναστροφή, αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, χαλάρωση και ξεκούραση. Στο Άργος στη διάρκεια σωστικών ανασκαφικών ερευνών ήρθαν στο φως κατάλοιπα που ταυτίζονται με λουτρά των ρωμαϊκών χρόνων.

Απεικόνιση του Ασκληπιού και της οικογένειάς του

Εκτός από τον καλλωπισμό και η ίαση του σώματος όφειλε πολλά στη χρήση του νερού σε ιαματικά κέντρα όπου κατέφευγαν οι ασθενείς και ονομάζονταν Ασκληπιεία από το όνομα του θεραπευτή θεού, του Ασκληπιού. Γιος του Απόλλωνα, είχε διδαχθεί την ιατρική από τον σοφό Κένταυρο Χείρωνα και την ασκούσε σε φυσικό περιβάλλον με άλση, πηγές με τρεχούμενα ιαματικά νερά, που η ακτινοβολία του ιερού χώρου και οι διαιτητικές θεραπείες συντελούσαν στη θεραπεία του σώματος και της ψυχής.

Στο Άργος στις Θέρμες στην περιοχή του Θεάτρου μεγάλο κτίσμα τροφοδοτούμενο από ένα υδραγωγείο μετατράπηκε σε Σαραπείο. Επί Αδριανού δημιουργείται μια εγκατάσταση λουτροθεραπείας (cure balnéaire) και επικρατεί η ιαματική πλευρά του νερού αναμφίβολα κάτω από την προστασία του Ασκληπιού. Ο χώρος χρησιμοποιείται και στους υστερορωμαϊκούς χρόνους επί Γορδιανού III. Η παρουσία άφθονου νερού στο εσωτερικό του οικοδομήματος καλύπτει τις ανάγκες του ιερατείου (κάθαρση) αλλά και των πιστών (θεραπεία). Σ' αυτά τα λουτρά οι θεραπευτικές ιδιότητες του νερού φαίνεται πως ουσιαστικά βασιζόνταν στην αντίθεση ανάμεσα στις θερμοκρασίες των εναλλάξ εμβαπτισμών σε δεξαμενές θερμές και ψυχρές.

Στο ανατολικό τμήμα της Αργολίδας, στην Επίδαυρο το νερό γίνεται φορέας του ιερού χαρακτήρα της θεότητας. Οι πάνδημοι εορτασμοί, οι συναθροίσεις και οι συμβολικές πράξεις στον κύκλο λατρείας ενός θεού-γιατρού απαιτούσαν συνεχή ροή νερού σε πηγάδια, κρήνες και υδραγωγεία. Ήδη από τον 8ο αι. π.χ, στο ιερό του Απόλλωνα Μαλεάτα, πατέρα του Ασκληπιού και αργότερα στον μεγάλο ιερό χώρο του Ασκληπιείου υπήρξε πρόβλεψη για εκτέλεση τεχνικών έργων που διασφάλιζαν την ύπαρξη νερού μέχρι την ύστερη αρχαιότητα (5ος αι. μ. Χ). Στη διάρκεια του 4ου αι. π.χ., η υλοποίηση του μεγάλου οικοδομικού προγράμματος συνδέθηκε με ένα άψογο τεχνικό σύστημα παροχής, διανομής αλλά και αποχέτευσης του νερού στο σπουδαιότερο ιερό της αρχαιότητας. Σε επιγραφές αναφέρονται κατασκευαστικά στοιχεία, υλικά και δαπάνες που αφορούν στα υδραυλικά έργα του ιερού με τα οποία το νερό μεταφέρεται και αποθηκεύεται σε τεράστιες δεξαμενές τροφοδοτώντας τις κρήνες και τα λουτρά.

Στην ΝΑ Αργολίδα, στην Ερμιόνη, κυριαρχεί η λατρεία του Ποσειδώνα, της Αθηνάς, της Δήμητρας – θεά της σποράς και του Κάτω Κόσμου, της Αφροδίτης και της Ίσιδας. Οι επικλήσεις της Αφροδίτης ως ποντία, λιμενία και εύπλοια δείχνουν την άμεση σχέση της περιοχής με το νερό. Η Ίσιδα, όπως και η Αφροδίτη, τιμώνταν στα λιμάνια ως θεότητες προστάτριες της ναυσιπλοΐας. Στην εποχή του περιηγητή Παυσανία ονομαστές είναι οι κρήνες που τροφοδοτούν τα ιερά και την πόλη της Ερμιόνης που δεν στερεύουν ποτέ.

Οι μύθοι στους οποίους αναφερθήκαμε επιγραμματικά φανερώνουν διάρθρωση, ιεραρχία ίσως και κάποια αντινομία. Μιλούν για πράξεις με επικοινωνιακό χαρακτήρα γύρω από μια θεότητα ή ένα ήρωα που ενσαρκώνει την υπερφυσική δύναμη. Τα κοινά στοιχεία μεταξύ των περιοχών δεν οφείλονται μόνο σε πολιτιστικές επιδράσεις αλλά σε κοινές εμπειρίες και μνήμες που κυλούν μαζί με το νερό από τη μια άκρη της Αργολίδας στην άλλη σε περιοχές που αναφερθήκαμε αλλά και σε όλες τις άλλες που τα όρια της παρουσίασης αυτής δεν επιτρέπουν.

Μνήμες που γύρω στο 700 π.Χ. σε κάποια πλαγιά του όρους Ελικών, ο ποιητής Ησίοδος, πλάθει στην αρχαιότερη ερμηνεία σχετικά με τη δημιουργία του κόσμου και τη γέννηση των θεών χωρίς να εξαλείφει τις αμέτρητες τοπικές παραλλαγές. Η προσέγγιση ενός μυθικού κόσμου διατρέχει πάντα τον κίνδυνο να φανεί κάπως άστατη, καθώς οι ολύμπιοι θεοί, οι ήρωες και οι ημίθεοι δεν αναγνωρίζονται με μια μοναδική υπόσταση ή σε μια γεωγραφική περιοχή. Και το νερό είναι το στοιχείο που κατοικούν τα αρχέγονα μυστήρια που συνδέονται με τη θεϊκή παρουσία αλλά και με τις ανθρώπινες καταβολές.

Στην Αργολίδα, όπως και σε άλλες περιοχές, η σχέση του ανθρώπου με το νερό είναι ζωτική, μυστηριακή, εξαγνιστική και έχει αφήσει τις μαρτυρίες της σε διάφορες κατηγορίες έργων της αρχαιότητας. Μύθοι αναζωπυρώνονται από εκτεταμένες περιόδους ξηρασίας και ο Ίναχος με τη γενιά του και τους δυναστικούς κρίκους της αργεϊακής γενεαλογίας έρχεται σε αντίθεση με τους μύθους για την αφθονία του νερού στη Λέρνα, τον Δαναό και τις Δαναΐδες.

Η συνύπαρξη του μυθολογικού με το ερωτικό στοιχείο που αποδίδεται σε ανάγλυφο με τη μορφή της Λήδας και του Δία μεταμορφωμένου σε κύκνο υπενθυμίζει ότι η αρχαία ελληνική τέχνη δείχνει με καλλιτεχνικό τρόπο πόσο συνυφασμένη ήταν η ζωή με τους μύθους για το νερό ακόμα και με την έμμεση επισήμανσή του.

Στην αρχιτεκτονική αναφέρουμε ενδεικτικά τις πήλινες λεοντοκεφαλές – υδροόες που παραπέμπουν στη δύναμη του υγρού στοιχείου ή στα ακροκέραμα με το φυτικό πλαστικό διάκοσμο. Στην αγγειογραφία φαίνεται μια προτίμηση στις σκηνές που «συνομιλούν» με τον θεατή για τη ζωή. Εμφανίζεται πολύ συχνά ο δαμαστής αλόγων που ελέγχει είτε ένα είτε δύο άλογα, θέμα ιδιαίτερα προσφιλές στο αργεϊτικό εργαστήριο καθώς συνδέεται με το ιππόβοτο Άργος. Έμβια όντα (δελφίни), ψάρια, υδρόβια πουλιά στα αγγεία των γεωμετρικών χρόνων έχουν θεωρηθεί ως παραπληρωματικά θέματα στην εικονογραφία που ερμηνεύεται ως απεικόνιση της σχέσης της αργείας γης με το νερό.

Στην ημερίδα [Νοέμβριος 2009] αυτή με κυρίαρχο θέμα το πρόβλημα του νερού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα επισημαίνουμε ο καθένας με το δικό του τρόπο ότι το νερό είναι η πηγή και η ουσία της ζωής, χωρίς την οποία η φύση και ο άνθρωπος ασφυκτιούν και κινδυνεύουν.

Η ευλογία του νερού όμως δεν είναι δίκαια μοιρασμένη. Αν και απολύτως απαραίτητο για τη ζωή και την υγεία, περισσότεροι από τους μισούς κατοίκους του Τρίτου Κόσμου δεν έχουν πόσιμο νερό και τα τρία τέταρτα απ' αυτούς δεν έχουν ούτε εγκαταστάσεις υγιεινής, ενώ περίπου 80% των ασθενειών που προσβάλλουν τον άνθρωπο οφείλονται στην έλλειψη καθαρού πόσιμου νερού.

Η Ουνέσκο ασχολείται με το πρόβλημα του νερού από το 1950, όταν εγκαινίασε ένα πρόγραμμα ερευνών στις άνυδρες περιοχές της υδρογείου. Σήμερα το Διεθνές Υδρολογικό Πρόγραμμα (ΔΥΠ) έχει ως στόχο να αναπτύξει την επιστημονική βάση για την ορθολογική χρήση των πηγών του νερού και να αναζητήσει λύσεις των ιδιαίτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν χώρες με διαφορετικές γεωγραφικές συνθήκες και επίπεδα τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών κήρυξε το Νοέμβριο του 1980 τη Διεθνή Δεκαετία Πόσιμου Νερού και Εγκαταστάσεων Υγιεινής (1981-1990), με στόχο «Πόσιμο νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής για όλους ως το 1990» .

Από το 1991 με πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ευρώπης ξεκίνησε ο θεσμός των εκδηλώσεων για τον εορτασμό των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς, στον οποίο η Ελλάδα συμμετέχει από το 1994. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι βασικές εκδηλώσεις που διοργανώθηκαν από το Υπουργείο Πολιτισμού στο διάστημα από το 1997 – 1999 σχετίζονται άμεσα με το νερό, όπως η μικρή αλλά περιεκτική έκθεση στον προθάλαμο του Αρχαιολογικού Μουσείου Άργους με τίτλο «Πολυδίψιον Άργος – Το πρόβλημα του νερού στην Αργολίδα». Συστήματα υδρομάστευσης και κατασκευές με έμφαση στις γεωτεχνικές μηχανικές μεθόδους της αρχαιότητας συνιστούν βασικές υποδομές στην πολιτιστική – ιστορική διαδρομή κάθε περιοχής. Οι Μυκήνες, όπως και η Τίρυνθα, αποτελούν τα πιο εντυπωσιακά παραδείγματα της ορθής διαχείρισης των υδάτινων πόρων στην αρχαιότητα. Είναι καθήκον μας να φροντίσουμε αυτή την πολύτιμη κληρονομιά και στους εποικοδομητικούς μύθους της αρχαιότητας για το νερό στην Αργολίδα να μη προσθέσουμε τη δική μας αρνητική πραγματικότητα.

ΙΝΔΟΥΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΡΟ

Ο ινδουισμός είναι η κρατούσα θρησκεία της Ινδίας, που χαρακτηρίζεται από πίστη στο πεπρωμένο (κάρμα*) και στην μετεμψύχωση* και ακολουθεί ειδικό ηθικό νόμο με ιεροτελεστίες, μυστικό διαλογισμό και πρακτικές αυταπάρνησης, συνδέεται δε με συγκεκριμένο σύστημα κοινωνικής (κάστες*).

***κάρμα:** η ηθική ενέργεια που απορρέει από τις πράξεις ή τις επιλογές ενός ατόμου, κατά τρόπων ώστε να επηρεάζει τις περιστάσεις που θα αντιμετωπίσει στις επόμενες ζωές του, πράγμα που προκαθορίζει την ευτυχία ή την δυστυχία του.

*** μετεμψύχωση:** Στον ινδουισμό δεν συναντάμε πουθενά εσχατολογία (κατάργηση της φθοράς κτλ.) όπως στον Χριστιανισμό. Αντιθέτως βασική και κύρια ιδέα αποτελεί η μετεμψύχωση, κατά την οποία η ψυχή του ανθρώπου μετά τον θάνατο εγκαταλείπει το νεκρό πλέον σώμα και εισέρχεται σε ένα νέο σώμα χαρίζοντας έτσι την ζωή σε κάποιον άλλο. Με τον τρόπο αυτό η ψυχή "ζει" αιώνια. Ή μήπως όχι; Προφανώς όχι... Με τον τρόπο αυτό, της μετενσάρκωσης, επιτυγχάνεται η συνεχής αναγέννηση χωρίς όμως να επιτυγχάνεται η κατάργηση του θανάτου.

Έτσι συμπεραίνουμε πως σύμφωνα με τον ινδουισμό το σώμα (δηλαδή η ύλη) δεν υπολογίζεται χρησιμοποιείται μονάχα σαν έναν γυάλινο κουμπαρά ο οποίος δέχεται την ψυχή (κατά την γέννηση) και την απομακρύνει μετά το σπάσιμό του (τον θάνατο) όπου πλέον είναι άχρηστος. Ακόμα συμπεραίνουμε ότι η ψυχή έχει κυκλική πορεία αφού υπακούει στο μοτίβο: γέννηση (υποδοχή της ψυχής στο σώμα) – θάνατος (αποδέσμευση της ψυχής από το σώμα)-... Έτσι βλέπουμε πως ο ινδουισμός δεν έχει κοινές αντιλήψεις με τον Χριστιανισμό.

***κάστα:** 1.κάθε κλειστή ομάδα ανθρώπων που έχουν τις ίδιες πολιτικές και θρησκευτικές ή την ίδια επαγγελματική δραστηριότητα και στην οποία δεν επιτρέπεται να εισέλθουν εύκολα άλλα μέλη διαφορετικής προελεύσεως 2.τύπος κοινωνικής οργάνωσης κατά κλειστές κοινωνικές ομάδες, ο οποίος απαντούσε κυρίως στην Ινδία και ο οποίος αποσκοπούσε στην διατήρηση της πολιτιστικής και βιολογικής καθαρότητας κάθε ομάδας.

Σύμφωνα με τον Ινδουισμό το νερό εμφανίζεται να έχει μεταφυσικές ιδιότητες εκ φύσεως (από μόνο του), παρουσιάζεται επίσης ως εξαγνιαστικό μέσο από τις αμαρτίες. Επιπλέον, όπως στις περισσότερες παγανιστικές θρησκείες έτσι και στον ινδουισμό το νερό δεν θεωρείται δημιούργημα κάποιου θεού, αλλά κομμάτι του. (Το γεγονός αυτό γίνεται εμφανές από τον μύθο της θεάς Γάγγα*). Οι άνθρωποι θεωρούν το νερό ταυτόχρονα πηγή ζωής και κίνδυνο (πλημμύρα, πνιγμός κλπ). Για τον λόγο αυτό, οι ινδουιστές θεωρούν τα νερά του Γάγγη ιερά και μπαίνουν σε αυτά για να θεραπευτούν. Στις όχθες του υπάρχουν ιερές πόλεις όπου οι πιστοί πάνε να προσκυνήσουν. Οι προσκυνητές χύνουν επίσης νερό μέσα στο Γάγγη ως προσφορά στους θεούς τους. Οι ινδουιστές το μήνα Φεβρουάριο ή Μάρτιο γιορτάζουν την επιστροφή της άνοιξης. Τότε βγαίνουν στους δρόμους, ανάβουν φωτιές και ραντίζουν ο ένας τον άλλο με σκόνες ή χρωματισμένο νερό.

***Ο μύθος της θεάς Γάγγας:** ο Γάγγης θεωρείται από τους Ινδουιστές ως ιερός ποταμός. Προσωποποίηση του ποταμού αποτελεί η γυναικεία θεότητα Γάγγα (Gaṅgā), η οποία ανελήφει στον παράδεισο υπό την προστασία του Βράχμα, αλλά αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Γη όταν ένας από τους απογόνους των νεκρών γιών του βασιλιά Σαγκάρα, ο Μπαγκιράθα, ικέτευε την θεά να γυρίσει στην Γη για να εξιλεώσει τα πνεύματα των νεκρών γιών του Σαγκάρα. Ο Βράχμα άκουσε το αίτημα του Μπαγκιράθα και διέταξε την Γάγγα να επιστρέψει στην Γη. Αυτή θεώρησε την αποστολή προσβλητική για αυτή και αποφάσισε να πνίξει την Γη με τα νερά της. Ο Μπαγκιράθα ζήτησε από τον Σίβα να τους γλιτώσει από την οργή της θεάς, και αυτός την παγίδεψε μέσα στα μαλλιά του, αφήνοντας την να ξεφεύγει σε διάφορα μικρά ρεύματα νερού, δημιουργώντας τον ποταμό. Η Γάγγα εξαγνίστηκε από το άγγιγμα του Σίβα και δημιούργησε διάφορα παραπόταμους για να βοηθά τις ψυχές να εξαγνίζονται. Μετά την κάθοδο της, η Γάγγα άλλαξε το όνομά της σε Μπαγκιρατι.

ΤΑΟΪΣΜΟΣ-ΦΕΝΓΚ ΣΟΥΙ ΚΑΙ ΝΕΡΟ

Ο ταοϊσμός είναι θρησκευτική και φιλοσοφική παράδοση που επηρέασε σημαντικά και για μακρό χρονικό διάστημα (μαζί με τον κομφουκιανισμό), έδωσε ξεχωριστή σημασία στην ατομική ελευθερία, στις αρχέγονες μορφές κοινωνικής οργάνωσης και στην μυστική εμπειρία, περιλαμβάνει δε οργανωμένο δόγμα, λατρευτικό τυπικό και θεσμική ηγεσία.

Από τον ταοϊσμό απορρέει το φενγκ σουί. Το φενγκ σουί ανήκει στην ασιατική κουλτούρα και σημαίνει αέρας και νερό. Το φενγκ σουί είναι μια αρχαία κινέζικη τέχνη που χρησιμοποιήθηκε από την κρατική εξουσία για την εύρεση κατάλληλων οικοπέδων για την ανοικοδόμηση νέων πόλεων που να συνδυάζουν τον αέρα (δηλαδή αν η περιοχή βρίσκονταν σε ορεινό ή πεδινό έδαφος) και το νερό (δηλαδή αν η περιοχή διέθετε ποτάμια, λίμνες κ.λπ.)

Το φενγκ σουί άρχισε να διαδίδεται και στα λαϊκά στρώματα με το πέσιμο της κεντρικής εξουσίας της μεσαιωνικής Ιαπωνίας. Σήμερα η τέχνη του φενγκ σουί σχετίζεται με την ενέργεια που εκπέμπουν οι χώροι και τα υλικά αντικείμενα. Η ενέργεια αυτή ονομάζεται «Τσι» και παίρνει πέντε μορφές, μια από τις οποίες είναι και το νερό.

Σύμφωνα με την πρακτική του φενγκ σουί Γιν και Γιαν, οτιδήποτε γύρω μας πρέπει να είναι σε κατάσταση ισορροπίας (50-50) εάν δηλαδή μια ενέργεια δεν αντιστοιχεί σε άλλη τότε εμφανίζονται προβλήματα. Για παράδειγμα, με σκοπό να υπάρχει ισορροπία μεταξύ καλού και κακού θα πρέπει το καλό να ισούται με 50% όπως και το κακό με το υπόλοιπο 50%. Την ίδια αντίληψη περί Γιν και Γιαν συναντάμε και στον ταοϊσμό (κινέζικη θρησκεία και φιλοσοφία). Το ερώτημα που δημιουργείται εδώ, είναι το τι προσδοκεί κανείς και ποιό είναι το όραμά του για το μέλλον;

Στο φενγκ σούι το νερό όπως και τα άλλα στοιχεία της φύσης, φαίνεται να έχουν από μόνα τους ενέργεια- δύναμη, την οποία ο άνθρωπος είναι προφανώς αδύνατον να ελέγξει καθώς δεν μπορεί να εναρμονίσει τα πάντα γύρω του αφού το φενγκ σούι και η ενέργεια Τσι διαφέρουν από άνθρωπο σε άνθρωπο, από τόπο σε τόπο, από χρόνο σε χρόνο, από μήνα σε μήνα ακόμα και από ώρα σε ώρα.. Ο άνθρωπος (κατά το Φ.Σ.) πρέπει να φέρνει τα γύρω πράγματα σε ισορροπία (ισοστάθμιση θετικής και αρνητικής ενέργειας). Δεν υπάρχει εσχατολογία, δηλαδή το όραμα μιας ριζικής αλλαγής του κόσμου...

Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο ταοϊσμός και το φενγκ σούι όπως και ο ινδουισμός αποδίδουν αιώνιες δυνάμεις στα στοιχεία της φύσης και στην περίπτωση μας στο νερό οι οποίες δεν εξαρτώνται από τις επιλογές του ανθρώπου ούτε καν από των ίδιων των θεοτήτων ενώ παράλληλα αναγνωρίζουν το νερό ως πηγή ζωής αλλά και καταστροφής. Σαν να μας λένε ότι αποδεχόμαστε και το καλό (η ζωή) και το κακό (καταστροφές) και δεν προσδοκούμε σε τίποτα νέο και ανατρεπτικό το οποίο θα καταργεί το κακό (μοναξιά ,φόβο ,φθορά κ.α.).

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΡΟ

Το νερό στον Χριστιανισμό το συναντάμε σε πολλά σημεία της Πλαιάς και της Καιής Διαθήκης, και θα αναφερθούμε παρακάτω στα σημαντικότερα.

Καταρχάς πρέπει να διασαφηνιστεί ότι, σε αντίθεση με τον Παγανισμό, για τον Χριστιανισμό ο κόσμος δεν είναι μια πραγματικότητα αιώνια και αδημιούργητη, αλλά δημιούργημα του Θεού. Για τον Χριστιανισμό το νερό δεν κατέχει από μόνο του μαγικές - μετφυσικές ιδιότητες, όπως πιστεύουν αρκετοί αρχαίοι και παγανστικοί πολιτισμοί. Παραδείγματος χάριν, οι αρχαίοι Έλληνες βουτούσαν στο νερό τα αγάλματα των θεών τους, για να ανανεώσουν τις θεϊκές τους ικανότητες. Αντίθετα, στον αγιασμό και στα μυστήρια της εκκλησίας δεν είναι το νερό καθαυτό που ξεπλένει, δηλαδή λόγω δικών του (εκ φύσεως) ιδιοτήτων, αλλά λόγω της δράσης του Αγίου Πνεύματος σε αυτό.

Το νερό το συναντάμε στην Παλαιά Διαθήκη στον Κατακλυσμό του Νώε, όπως και στη διάβαση της Ερυθράς Θάλασσας, αλλά και στην πορεία των Ισραηλιτών μέσα στην Έρημο. Στον κατακλυσμό παρουσιάζεται ως μέσο κάθαρσης, με τον οποίο θα εξαφανιζόταν από την γη το κακό και θα γινόταν μια νέα αρχή. Στην εξιστόρηση της διάβασης των Ισραηλιτών από την Ερυθρά θάλασσα φαίνεται ως απειλή και εμπόδιο στον δρόμο τους, το οποίο με την βοήθεια του Θεού ξεπερνιέται. Και στην έρημο, όταν δίψασαν, ο Μωυσής χτύπησε ένα βράχο με το ραβδί του και εκείνος έβγαλε νερό. Εδώ το νερό δείχνει ζωογόνο και απαραίτητο για την επιβίωση.

Στην Καινή Διαθήκη βρίσκουμε τον Ιωάννη τον Πρόδρομο να βαφτίζει τον Ιησού Χριστό στον Ιορδάνη ποταμό. Έχουμε επίσης την κολυμπήθρα του Σιλβάμ, που την αναφέρει πολλές φορές το Ευαγγέλιο. Ήταν μια κολυμπήθρα που είχε ιαματικό νερό. Μια φορά το χρόνο κατέβαινε

έναν άγγελος, ανακάτευε το νερό και όποιος έμπαινε πρώτος γινότανε καλά, όποια αρρώστια και αν είχε. Στο γάμο της Κανά ο Χριστός έκανε το πρώτο του θαύμα. Είχε τελειώσει το κρασί και ρώτησαν τον Ιησού «τι θα γίνει». Εκείνος είπε στους υπηρέτες να γεμίσουν τις υδρίες με νερό και να τις φέρουν. Προσευχήθηκε και έγινε το νερό κρασί.

Όλα αυτά τα περιστατικά δείχνουν τη βασική αντίληψη του Χριστιανισμού ότι ο Θεός έρχεται σε επαφή με την ύλη και την ετοιμάζει για τη μελλοντική αφθαρτοποίηση των πάντων.

Το νερό, όμως, εμφανίζεται στην ανθρώπινη ζωή και ως απειλή (ως άβυσσος, ως αδηφάγα θάλασσα, ως τρικυμία). Μια φορά ο Χριστός και οι μαθητές του μπήκανε σε μια βάρκα, για να περάσουν τη λίμνη Τιβεριάδα. Για μια στιγμή κατέβηκαν με ορμή οι άνεμοι και σήκωσαν ξαφνική τρικυμία. Με μια κίνηση ο Ιησούς πρόσταξε τους ανέμους να καταλαγιάσουν και να κοπάσουν. Κι ευθύς μια απέραντη γαλήνη απλώθηκε στην Τιβεριάδα. Εδώ το νερό εμφανίζεται ως απειλή, αλλά με την επέμβαση του Χριστού τα νερά ηρεμούν και, όπως και στο γεγονός της Ερυθράς, έτσι και εδώ φαίνεται η μελλοντική επικράτηση του καλού και του δίκαιο.

Σύμφωνα με τα παραπάνω το νερό παίζει μεγάλο ρόλο και στην εκκλησιαστική ζωή. Για να γίνει κάποιος χριστιανός βαφτίζεται σε νερό (σε κολυμπήθρα ή σε ποτάμι ή σε θάλασσα). Ο ιερέας λέει: «Βαφτίζεται ο δούλος ή η δούλη του Θεού ... εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Αμήν». Καθώς ο ιερέας λέει αυτά τα λόγια, βουτάει τον βαφτιζόμενο τρεις φορές, είτε μεγάλος είτε είναι μικρός, μέσα στο νερό, στο όνομα της Αγίας Τριάδας. Πάλι, δηλαδή, είναι η δράση του Θεού που ενεργεί το μυστήριο, και όχι καθαυτές κάποιες μεταφυσικές ιδιότητες του νερού.

Έπειτα έχουμε τους αγιασμούς που γίνονται στην Εκκλησία. Τα Φώτα / Θεοφάνεια (6 Ιανουαρίου, εορτή της βάπτισης του Χριστού) γίνεται ο λεγόμενος Μέγας Αγιασμός. Λατρεία των νερών έχει χαρακτηριστεί η γιορτή των Θεοφανείων. Ανοίγουν οι ουρανοί, η θάλασσα γλυκαίνει, οι άνεμοι ημερεύουν ακόμα και τα ζώα μιλούν. Τα Φώτα πρωτοφορούσαν οι άνθρωποι κάθε καινούριο ρούχο «για να φωτιστεί», τότε γινόταν και

η έναρξη των θαλασσινών ταξιδιών: «Τώρα αγιάζουν τα νερά και φεύγουν τα καράβια...». Η ανανέωση του κόσμου άρχιζε από την ανανέωση των υδάτων – πρακτικά με την εκκένωση των αγγείων με νερό την παραμονή των Θεοφανίων, συμβολικά με τον αγιασμό των υδάτων με την κατάδυση του σταυρού στο νερό. Στα Θεοφάνια επαναλαμβάνεται η βάπτισμα του Χριστού και τα περιστέρια γίνονται το πνεύμα του Θεού. Ο σταυρός που πέφτει στο νερό είναι ο ίδιος ο Χριστός, και ο άνθρωπος γίνεται «νονός» του Χριστού, αφού η παράδοση θέλει κάθε βαπτισμένος να έχει τον ανάδοχό του.

Πέρα από τον αγιασμό των Θεοφανείων, οι χριστιανοί κάνουν αγιασμό στα σπίτια τους. Αγιασμό κάνουμε και στο σχολείο, σε χώρους εργασίας κ.α.. Ο ιερέας κρατώντας το κλωνάρι το βασιλικό ραντίζει όλους με το νερό του αγιασμού και δίνει στον καθένα μια ευχή.

Στη Θεία Κοινωνία δε βάζουμε μόνο κρασί και άρτο βάζουμε και νερό. Το κρασί συμβολίζει το αίμα του Χριστού και το ψωμί το σώμα του. Αλλά το σώμα του ανθρώπου αποτελείται και από νερό. Όταν τρύπησαν το Χριστό πάνω στο σταυρό, από την πληγή έτρεξε αίμα και νερό. Γι' αυτό ο ιερέας βάζει στο δισκοπότηρο και νερό.

Η Εκκλησία κάνει λιτανείες, όταν υπάρχει ανομβρία. Στη λιτανεία συμμετέχουν οι ιερείς των γύρω περιοχών στις οποίες υπάρχει ανομβρία και ο λαός κρατώντας εικόνες συμπροσεύχεται με τους κληρικούς του.

Όπως είπαμε, για τον Χριστιανισμό το νερό δεν διαθέτει από μόνο του μεταφυσικές δυνάμεις (ιδιότητες κάθαρσης κλπ), αλλά του τις προσδίδει ο Θεός διαμέσου του Αγίου Πνεύματος. Στον Χριστιανισμό η ύλη δεν θεωρείται κάτι κακό, όπως λανθασμένα πιστεύουν πολλοί, και έτσι αυτός ο εξαγιασμός του νερού γίνεται για να δηλωθεί κάτι άλλο: η μελλοντική κατάργηση της φθοράς, ακόμα και από την ανόργανη ύλη.

Επίσης, επειδή το νερό έχει ζωτική σημασία για τους οργανισμούς, ο Χριστός το χρησιμοποιεί χαρακτηριστικά στην ομιλία του για την αλληλεγγύη προς τους αδύνατους και τους περιθωριακούς. Επαινεί ενδεικτικά εκείνον που θα προσφέρει ένα ποτήρι δροσερό νερό σε οιονήποτε αδύναμο (Ματθ. 10: 42: "ός εάν ποτίση ένα των μικρών τούτων ποτήριον ψυχρού μόνον εις όνομα μαθητού, αμήν λέγω υμίν, ου μη απολέση τον μισθόν αυτού").

